автохтонних імен малопоширених у сучасній мовній практиці не засвідчена у сучасних джерелах особових імен; проблемним є розрізнення етимології канонічних та давніх слов'янських однозвучних імен; різнохарактерним залишається підхід до варіативності імен, а звідси специфіки їх подачі у реєстрах словників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Девлетов Р. Р. , Каленчук Г. М. , Прадид Ю. Ф.* Краткий русско-украинский и украинско-русский словарь. Крымскотатарские фамилии, имена, отчества. – Симферополь «Таврия-Плюс», 2000, – 128 с.; **2.** *Петровський Н. О.* Словарь русских личных имён. – М.: Русские словари, 1996. – 480 с.; **3.** *Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П.* Власні імена людей. Словник-довідник // за редакцією В. М. Русанівського. – К.: Наукова думка, 1996. – 335 с.; **4.** *Суперанская А. В.* Словарь народных форм русских имён. – М.: Книжный дом, Либроком, 2010. – 362 с.; **5.** *Суперанская А. В.* Словарь русских личных имён. – М.: АСТ, 1998. – 522 с.; **6.** *Трійняк І. І.* Словник українських імен. – К: Довіра, 2005. – 509 с.; **7.** *Чучка П. П.* Давнослов'янські автохтонні імена, засвідчені південнокарпатськими українськими онімами // Studia Slovakistica. – Випуск 9: Ономастика. Антропоніміка: зб. наук. ст. – Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2009. – С. 83-90; **8.** *Grzenia J.* Słownik imion – Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2005. – 414 s.; 9. www.onoma.newmail.ru/kov-rec.htm.

Наєнко Г.М. (Київ, Україна)

Слов'яноукраїнська мова науково-природничого трактату кінця XVII ст.

У статті розглянуто фонетичні, морфологічні та лексичні риси української мови, зафіксовані в слов'яноруському перекладі „Проблемата" кінця XVII ст. Вказано на способи перекладу термінологічних запозичень.
Ключові слова: історія української мови, термінологічна лексика, наукова мова.

В статье рассмотрены фонетические, морфологические и лексические признаки украинского языка, зафиксированные в славянорусском переводе «Проблемата» конца XVII в. Указаны способы перевода терминологических заимствований.
Ключевые слова: *история украинского языка, терминологическая лексика, научная речь.*

The article focuses on the phonetic, morphologic and lexical peculiarities of the Ukrainian speech, fixing on the scientific treatise "Problemata" translaten by 17 c. The types of translating of terminology are analyzed.
Key words: *history of Ukrainian lenguage, terminology, scientific speech.*

Переклад латинського стародруку „Проблемата", що в рукописі кінця XVII ст. зберігається в Інституті рукопису ЦНБ НАН України ім. В.В.Вернадського, є цінним джерелом із вивчення наукової мови

середньоукраїнського періоду. Повна назва: *Проблемата сирѣчь гананїѧ, или совопрощенїѧ ра(з)личнаѧ. ѿ книгъ великагѡ філософа Арїстотелѧ и иныхъ м(д)рыхъ* (Проблемата, арк. 1). Видання оригіналу датується 1567 роком, це засвідчено в передмові: „*В' Краковѣ, ꙋ станислава Схарфенберга: лѣта , ҂ѧфѯз*" (арк. 1 зв.).

Об'єктом дослідження є ознаки та типологія літературної мови перекладу, предметом – конкретні риси української мови, що характеризують слов'яноруську мову української редакції.

Мова перекладу мало, або й зовсім не вивчалася. На текст немає покликання ні в списку джерел „Словника української мови XVI – першої половини XVII століття", ні в списку джерел „ Історичного словника українського язика" Є.Тимченка. Це пов'язано з тим, що до першого з лексиконів він не потрапляв за хронологічними рамками, а до другого – тому, що той був свідомо зорієнтований на пам'ятки книжної української мови. Ця концепція продовжує панувати в історико-лінгвістичних дослідженнях, показовою є, скажімо, методологічна настанова в передмові до видання ділових документів XVI ст.: „Для вивчення історії української мови першорядне значення мають ті писемні пам'ятки, що за своїм характером найбільшою мірою відбивають живомовні явища певного періоду" [4, 5]. Текст також не вивчався в зв'язку з академічним дослідженням історії лексичної системи [2], немає його і в списку джерел праці В.В.Німчука „Давньоруська спадщина в лексиці української мови".

Інтерес до вивчення церковнослов'янських пам'яток східнослов'янської (руської) редакції нині втілюється в роботі над словником цих пам'яток та дослідженням їх морфології, виданні Євсевійового євангелія та коментарі до історії певних морфологічних одиниць [5].

Відродження церковнослов'янської мови в 70-х рр. XVI ст. – XVII ст. осмислене та поціноване як „відповідь українських учених церковників на польські претензії щодо вищості латини, нібито єдиної мови, спертої на поважну традицію й придатної для наукового та богословського вжитку. Церковнослов'янську мову відроджено як продовжувачку греки за призначенням і за будовою та як спільну спадщину всіх православних слов'ян. Через те вона не могла ґрунтуватися на власне українських підвалинах"[7, 720]. Відтак тексти наукового стилю, компонент український в яких виявляється в статусі випадкових домішок, фонологічного-морфологічного чи лексичного субстрату, надзвичайно мало залучалися до історико-мовознавчих студій. Тим самим історію літературної мови збіднено на цілий стиль. А проте дослідники історії культури, історії філософії помічають ці лакуни; так, М.Кашуба, згадуючи про перекладні джерела староукраїнського періоду, вказувала: „....переклади так званих природничо-наукових трактатів („Аристотелеві врата", „Космографія", „Логіка Авіасафа") вже засвідчують спроби створення української наукової й

філософської термінології. Вона така своєрідна, що досі ніхто не наважився нею зайнятися і розтлумачити для нашого часу. Але вона українська (діаметр кола „снур", центр кола - „тичка", форма - „предержаніє", „небеса одні ув одном як цибуля" - картина світу і под.). Ця термінологія, а також зміст самих перекладених пам'яток, на мій погляд, засвідчують спроби філософствування поза Біблією, намагання розуміти людину і світ своєрідно, не вдаючись до відомих істин" [3, 69].

Мова перекладу «Проблемати» може бути визначена як церковнослов'янська з незначними вкрапленнями українських ознак. Це простежується передусім на графічному та фонетико-фонологічному рівнях.

До давніх східнослов'янських рис належать початкове [о] в запозичених словах замість [а]: Сицевая ѹгасается *оцтомъ* (149); та одиничні фіксації слів із повноголоссям: но *соломѹ* или плевы, абїе ихъ в҃ прахъ ѡбращаетъ (183 зв), відсутність послідовності у передачі твердості – м'якості шиплячих: *Вещь* противная печали... *вещы* противныя (120 зв); нежели внегда суть *свѣжсы* (221).

Типовим є неконсеквентне вживання літер на позначення етимологічних *і та *у, в тих самих позиціях зустрічаються літери ї – и – ы : *на(д)имаетъ* его такѡ (50 зв); и такѡ ю̃ ѿ тѣла *надымаетъ* (93); в҃ пѣнѣ воды *текѹщїя* (52 зв); в҃ таковыхъ тѣлѣсѣхъ *г(с)дьсвѹющыя* (52 зв) ; сицевіи людїе обще вси бываютъ *блѣди* (102); приснѡ *бѣлы,* и *блѣдны* бываютъ (186 зв).

Літера ѣ загалом вживається етимологічно правильно: *Повѣствѹютъ* (119 зв); *тѣло* (123); *имѣти* (126); *Извѣстная* (137); *смѣлагѡ* (306). Проте інколи на місці ненаголошеного *ě плутаються и та е : *мехиръ* водѹ испѹскаетъ (122); к҃ *михирю* (123).

Дуже часто на місці ѣ пишеться е: ибѡ непрестаннѡ *летаютъ* (124); слѹчается чре(з) *лекарства* (137 зв). Як відомо, „часті змішування літер ѣ та е у пам'ятках з Полісся та суміжних територій слід пояснювати впливом не лише церковнослов'янської традиції, але й відповідних діалектних рис" [6, 117].

Зустрічається неправомірне вживання ѣ для передачі значення [і] на місці етимологічного [о]: кровь же в мокротѣ *теплѣй* содержится (143 зв), пор.: не//жели в҃ самой *простой* водѣ (222 зв - 223).

У деяких випадках плутання літер и та ѣ може бути викликане зближенням дієслівних коренів лѣп –ити, лип-ну-ти: Ибо оный имать *липкость* излишнѹю (164); Ибѡ мѹка пшеничная, ради //своея *лѣпкости* есть сѣлѡ дебела (167 зв – 168); так само : сидѣти - сѣсти : сегѡ ради людїе мно(го) на(д) книгами *сѣдящїи,* пр(с)нѡ [всегда] малѡ //дебели бываютъ (239 - 239 зв).

Плутання літер и – е зустрічається як показник зближення у вимові

ненаголошених звуків [е] та [и]: Ибо его в́ нѹтри величайшая часть ѡстаетъ, ѣже *растичется* почленамъ ра(з)личнымъ (59); болѣе постъ *вредитъ* (142 зв) ; болѣе постъ *вридитъ* (143 зв).

Переконливо засвідчені асимілятивні процеси в групах приголосних після занепаду зредукованих : и *незадхнется,* дондеже вѣтръ сохраняется в' плюцахъ. Такожде абїе //внегда и(з)и″детъ, и″ ныйже неможетъ внити и тогда ср(д)це *затхнется* (59 – 59 зв); тѣмже вскорѣ *ра(з)ходится* (168), сегѡ ради ѹ″бѡ нетакѡ *расходится*…(168); …обаче *бли(з)ще* ко воскисанїю (244); мозгъ же иже его свои(м) хладо(м) творитъ *згущенъ* (260 зв). Так само виразні наслідки спрощення у скупченнях приголосних: лѹчше си(м*) притиснетъ* (128); кровь здравая *и(з)лыѧ* пищи (134 зв); Чесого ради *по(з)ная* вечеря не есть здрава; (251); и сегѡ ради ѹбѡ не *щасливый* (286 зв); Восходитъ во плюца, и творитъ и//мъ *ѹтѣсненїе*, или кашель (229).

До діалектних рис української мови належать ствердіння кінцевого [р′]: и нетребуютъ *михира* (92); ѣкѡ вне //гда оный *михиръ,* (110-110 зв); пор: и испѹскаютъ ќ *михирю* двѣма жилами (123) та збереження м'якості кінцевого [ц′] як результату ІІІ палаталізації: *в́ матицѣ* женстѣй (95 зв); ср(д)це в лѣвомъ *боцѣ* (96). Водночас твердість кінцевого [ц] послідовно фіксується в термінах *мелянхолицы* (265), *ѡ мышцахъ* (318).

Свідчення північного походження тексту - фіксація явища асимілятивного акання: ѣкѡ *поглащающая* (66), *жаравли,* ботяны, гѹси, и прочая…(66зв); сицевое заѡщренїе сотворяютъ в́ ладїицахъ и *карабляхъ* (79); и(з) другихъ же *калбасы* сострояютъ (122 зв); Чесогѡ ради мл(д)нцы вси обще *содрагаютъ* в началѣ сна (267 зв).

Окремо слід вказати на способи перекладу грецьких та латинських запозичень, та графічну варіативність у їх відтворенні: ѿверзается камора мозгѹ, ѣже *фонтазїя* глѣется, сирѣчь смышленїе дивныхъ вещей: ивтойже ѹбѡ часъ пары и(з)внѣ восходятъ во главѹ, ѣже *фантазїю* мешаю(т) (88 зв); юже *ѹриною* или мочею нарицаютъ (122); тѣмже таковыя *ѹріны*, или мочи не испѹщаютъ (93).

На морфологічному рівні текст характеризують нові закінчення іменників у формах чол. роду: пачеже *ѿ вѣтрѹ* (64); спати *по ѡбѣдѣ* (114зв); творитъ болѣзнь в́ составѣхъ, *ѣкоже в колѣнахъ, и вголеня(х)* (204 зв); внегда бы лежало *во оцтѣ*, девять дній (197 зв); едино исходитъ и(з) вѣтровъ грѹбыхъ: ѣже творяется // тся и(з) пищей: ѣкоже *ѿ горохѹ, бобѹ,* капѹсты квасныя (244); ибо таковый не можетъ надолзѣ *гладѹ* терпѣти (245) та архаїчні, збережені українською мовою, закінчення О.в. іменників жіночого роду: с простою *водою* смѣшаный (169 зв).

Засвідчені притаманні українській мові короткі форми прикметників

ж.роду: в нихъ плоть есть *терпка,* и ко ѹпотребленїю *непристойна* (109) та нові форми вищого ступеня порівняння прикметників: имать хребетъ *ширшїй* (88*); сниз*ѹ *бываетъ и ширшїй* (195 зв); власне українські моделі числівників: …и такѡ творится и(з)нихъ болшїй вредъ, нежели бѣ *первшїй.* (247зв) та займенників: нежели *иншаго* тѣла плоть (98 зв); прикметників: наипаче *італійскїѧ* (250).

На лексичному рівні помітно вживання українських перекладів іншомовних термінопозначень, зокрема назв хвороб: тогда впалибы внепрестаннѹю фебру *[трясавицѹ]* (52 зв); сирѣчь жегома *огнищею* (74 зв); имѣютъ *и(з)гагѹ* (114 зв); твори(т) *сверботѹ, и пѹхлины* (158 зв); и творятъ *бѣгѹнкѹ* [поносъ] (180 зв); И(з) негоже бываетъ фебра *[трясавица] (*213 зв); и(з)нихъ же творится болѣзнь главы, такожде и *нежитъ*, иже есть мати всѣ(х) болѣзней, наипаче флюкѡвъ (238);

- анатомічних номенів: дабуде(т) онъ щитъ *[хребетъ]* членѡвъ тонкихъ (87 зв); *ныркu* онѹю мокротѹ к' себѣ притягаютъ (123); Такожде и по(д) *пахами* (311)

- зоологічних назв: ѣже *лѹскъ* [чешѹй] на себѣ не имѹтъ (115);

- ботанічних: сице ѹбѡ творитъ *рѹта* (211 зв);

- загальнонаукових термінів: крѹглый фїгѹръ *[образъ]* есть ѹдобнѣйшая (68); (з)ѡображенїе коеяждо *формы [образа],* или *фигѹры* (278);

- побутових назв, зокрема продуктів харчування та страв: Єдина вина сегѡ: да *смакъ [*вкѹсъ] пищи си(м) ѹдобѣе преходитъ ко ономѹ членѹ *(49) ;* пачеже ѿ ѹхъ *[варивъ]* мяса воловаго (68 зв); тѣмже ухи, или *поливки* (116); хлѣбъ и(з) новаго *жита* (169); чесогѡ ради вода *[росолъ]* квасныя капѹсты, ѡчищенїе ѣ желѹдкѣ творитъ (209); сїе зри(м) ѣ *слодѣехъ* [повѣшенныхъ] (87зв); Власы *гнѣдыя,* сирѣчь среднїя междѹ черностїю, и че(р)вленостїю (282).

Засвідчується значна кількість форм українських прислівників: …обще *[ѣ кѹпѣ]* смокротою естественною (55); не здраво *ѣ знакъ* // спати [возлега]; (88зв – 89); недобро есть насилное питїе, но *помалѹ* (118); *ѣ кѹпѣ* любятся (120 зв); идущаѧ *далѣ* (124 зв); питїе вїна *натще* sѣлѡ вредитъ (179*);* сегѡ ѹбѡ ради потребнѡ ихъ *добрѣ* ѡсолити (203 зв); такожде имена прїемлю(т) *по гречески* [греческая] (205); ѣже онъ волнѣ *[помалѹ]* испѹскаетъ, болши смрадъ и(з)даетъ (211).

Засвідчені притаманні українській мові значення дієслівних форм: сїя *починается* во ѹтробѣ (94); мокротѹ ѣ себѣ *притягаютъ* (123); можетъ чл̃къ ѹпитися (188зв); Чесогѡ ради врачи *заказѹютъ* при ѡбѣдѣ ѣ кѹпѣ ѣсти млеко и рыбы (189 зв); врачеве, великихъ рыбъ *заказуютъ* ѣсти болны(м) (199 зв); сегѡ ѹбѡ ради потребнѡ ихъ добрѣ ѡсолити (203 зв);

инымъ же ꙗкѡ бы ѿ истопленїѧ *ꙋтѣкали* (270 зв).

У тексті функціонують лексеми, що характеризуються як польсько-українські спільні або запозичені з польської чи чеської мови: дондеже вѣтръ сохраняется в҆ *плюцахъ* (58); сюдꙋ и сюдꙋ по во(з)дꙋхꙋ *тꙋляющеся* (79); Ибо в҆ младомъ чеснокѣ примѣшенна есть мокрота земнаѧ, и *воня,* ꙗже его *воню* ꙋсмиряе(т) (210); різні західноєвропейські запозичення, добре збережені українською мовою: сеже все творятъ, да оная *фарба* си(м) лꙋчше ꙋтвердится (218).

Із запозиченої та іншомовної лексики функціонують переважно терміни медицини, анатомії, фізіології та аристотелівської натурфілософії. Способи їх перекладу виявляють активну роботу перекладача над пошуком адекватного відповідника латинського чи грецького з походження терміна, часто він, крім слов'янського, вказує польський відповідник. Використовуються покрайні та внутрішньорядкові глоси, часто тлумачення поєднані: Єсть сїе ради ихъ ра(з)личнаго дѣйства: ибо преднїя снѣдаютъ [на полі: *кусаютъ*] пищꙋ: заднїя же ра(з)дробляютъ, и ꙗкѡ бы сминаютъ, тѣмже латински нарицаются *моляте(с), [*на полі - *molates]* ѿ молотїя. полски же *треновыя, ѿ тренїя* или *сотренїя* (46); в҆ матицѣ женстѣй, сотворяется прежде *препонка* [на полі - *blonka*] (95 зв); Чесѡ ради в҆ хребтѣ есть множество составѡвъ, ꙗже латін҆ ски гл҃ются. *іпон҆ ділїа*: поляцы же *патеры* нарицаютъ (89).

За способами тлумачення та глибиною пояснення можна виокремити такі групи.

Лексеми, давно засвоєні, що потребують перекладу тільки зрідка, або й зовсім не пояснюються: влага *флегмы* госпо(д)ствꙋющая (50 зв); и такѡ тамо ꙋмножаетсѧ *мелянхолїя,* ꙗже есть стꙋдена и сꙋха (76 зв). Це грецизми з тривалою традицією вживання в науковій мові: и(з) матерїй же сꙋхія, и теплыя, творится *холера*. Вторая мокрота, ꙗже сохраняется в҆ желчи. Третїя есть *флегма,* из҆ матерїй мокрыя, и стꙋденыя: сїяже имать свое соб҆ ственное мѣсто в'плюцахъ. Четвертая *мелянхолїя*, // ꙗже гл҃ется *черная холера*, и(з)матерїй студеныя, и сꙋхія, сїя же имѣетъ свое мѣсто в҆ селезнѣ (94-94зв); Сіи вси бываю(т) *мелянхолицы,* грꙋбагѡ сложенїя, чернагѡ и сꙋхагѡ естества (224 (зв).

Терміни, що отримують церковнослов'янські та/або розмовні відповідники, це анатомічна або медична номенклатура: тогда впалибы внепрестаннꙋю *фебру* [*трясавицꙋ*] (53 зв); и такѡ ꙋбѡ мехиръ водꙋ испꙋскаетъ, юже *ꙋриною* или *мочею* нарицаютъ, второе правленїе ихъ есть,

сохраняти всебѣ *спермꙋ*, или *сѣмя*, или *племя мꙋжеское* (122); ꙗже чл҃ ка приводятъ ко *вредо(м),* или ко дикой *сверботѣ.* сирѣчь *фран҆ комъ* (189 зв); Но внегда сицевое истеченїе флегмы преходитъ по членѡ(м) сѣмѡ и ѡвамѡ, иногда в҆ составѣ(х), иногда в҆ костехъ. сїе есть часть болѣзни, ꙗже латіни, *огнь ад҆ скїй*, нарицаютъ: люди же обще вси *франкою*, или *ломленїемъ*, нарицаютъ (205 зв).

Терміни, які не мають народних відповідників, отримують переклади-композити або словосполучення: Приходитъ сїе ѿ *паралижꙋ*, иже *чл҃коꙋбитїемъ* нарицается: такожде и ѿ *аплеѯїй*, ꙗже бываетъ ѿ напраснагѡ и и(з)лишняго кровеи(з)теченїя (55); познаваемъ людей добрыя или ѕлыя *комплеѯїю*; [агѡ] *сложенїя*] (75 зв); понеже достоитъ вѣдѣти, ꙗкѡ дѣйство ср(д)чное, такоже и(з)дравїе тѣла, по *пꙋлсамъ*, сирѣчь *содраганїю ср(д)чномꙋ*, болѣе по(з)навается (101). При цьому використовується старослов'янська частка сирѣчь: Первая *цефалїка.* сирѣчь главная. Вторая *епатїка*: сирѣчь ꙋтробная. Третїя *пꙋльматика:* сирѣчь плюцная. Четвертая *зафена*: или жила денна, *медїана*: сирѣчь средняя жила: ꙗкѡ всѣхъ мати: ибѡ в҆ ню в҆ ходятъ жилицы нѣкїѧ ѿ четыре(х) преждереченныхъ. Тѣмже ктѡ *медїамъ* испꙋскаетъ, все тѣло или вредитъ: // сїе же внегда не потребнѡ пꙋщаетъ, или ꙋкрѣпляетъ все тѣло, внегда впотребное время сїе бываетъ. (105-105 зв); ѿсюдꙋ приходитъ ѕѣлѡ великая скорбь, и *апоплеѯїѧ*, сирѣчь *незапная смерть* (179 зв).

Інколи відтворюється і грецький чи латинський термін : Ибо тамо есть потребнѡ двꙋ скважней, единыя к҆ прїятїю пищи в҆ желꙋдокъ, и в҆ чрева, сїя еллин҆ ски гл҃ется *ісофагꙋсъ* [на полі – ї σοφα], ꙗкѡ *поглащающая*: вторая по взятїю и ни(з)пꙋщенїю вѣтрꙋ до плюцъ, и до ср(д)ца: сїя есть сꙋха, и крꙋгла, и ꙗкѡ ѿ обрꙋчей составлена (66).

Терміни, які перекладаються чи не вперше (а це переважно назви хвороб) супроводжуються описом симптомів чи причин захворювання: Ибо таковое во(з)леганїе дѣйствꙋетъ чл҃ка к'трꙋдꙋ к҆ *манїи*, такожде к҆ *морѣ*, еже вѣждь: ꙗкѡ *манїе* есть скорбь, внегда предняя часть мозга в҆ челѣ повредится, такѡ ꙗкѡ оный чл҃къ ѕлое ра(з)мышленїе имѣти бꙋдетъ, *мора* же есть, скорбь, латінски *ин҆ кꙋбꙋсъ* гл҃ется, внегда чл҃къ видится, ꙗкѡбы на нь что во(з)легаетъ такѡ, ꙗкѡ и двигнꙋтися не можетъ, иже ꙋбѡ хоще(т) сегѡ // и(з)быти, да нево(з)легаетъ в҆ знакъ (88 – 88 зв). Окремі з них попередніми дослідженнями наукових терміносистем XVI-XVII століть не фіксуються: слꙋчается же часто, ꙗкѡ таковіи страждꙋтъ скорбь

великꙋю, ꙗже гл҃ ется *ст҃ агѡ валентїа* (176 зв) , пор.: [1, 385-398].

Те ж саме стосується і нових абстрактних номенів: тѣмъ же ꙋбѡ емꙋ ꙋкрашенїе дадеся в҆ слꙋженїи членѡвъ: дабꙋдетъ ꙋбѡ *пропорцїя,* сирѣчь. *достойное состоянїе членѡвъ,* по//неже сѣдалище и бедра , сꙋть дебелы: тѣмъже ꙋбѡ ꙋды нѣкакѡ имъ сꙋть ꙋподоблены: ибѡ была бы в҆ семъ вещь гнꙋсная, внегда бы тон҆ кїй членъ, носити имѣлъ на себѣ дебелы″ и толстый (126 зв - 127).

Помітне прагнення перекладача дотримуватися норми церковнослов'янської мови: дуже часто як покрайня глоса виступає слов'янське або книжне слово, що мусить заступити українізм або розмовну форму: жажда можетъ быти ѡхлажденна *самымъ* [*единымъ*] вїномъ: или нѣкоимъ питъемъ…(148 зв); чесого *зимность* [*стꙋденость*] в҆ рыба(х) сотворити не можетъ (195); Ѡ раменахъ и ѡ *баркахъ* [*ѡ мышцахъ*] ра(з)сꙋждати, никая же трꙋдность (318); Каковый медъ есть лꙋчшїй новый или *старый* [*ветхїй*] (224 зв); Пакиже вещь сꙋхая, лꙋчшая есть свѣжая нежели внегда ѕѣлѡ и(з)сохнетъ: ибо тогда ꙋже нѣкакѡ *вывѣтрѣетъ* [*ѡбетшаетъ*], и вреждается (225). и весма вїно на долзѣ пребываетъ, внегда е такѡ хранятъ, тамѡ идѣже вѣтръ *свѣжїй* [*живый*] не входитъ: тѣмже в҆ срединѣ лꙋчшее есть, понеже долѣе есть ѿ вѣтрꙋ (230); *часто* [*многажды*] прелщаю(т) (265); творитъ тѣснотꙋ жиламъ *в҆ шіѣ* , [*в҆ выѣ*] (270 зв).

Слов'яноруська мова перекладу наукового трактату засвідчує церковнослов'янську основу з ознаками української редакції. Живомовні явища вказують на північне походження перекладача/переписувача („акання", [е] на місці ненаголошеного *ě); український елемент найбільш виразний у складі побутової лексики. Термінологічний апарат збагачений значною кількістю запозичень із латинської мови, що в попередні періоди не вживалися. Текст є надзвичайно перспективним джерелом у плані вивчення специфічних засобів оформлення теоретичного жанру наукового стилю середньоукраїнського періоду; не менш цікавим був би цілісний аналіз анатомічної номенклатури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Дидик-Меуш Г.* Українська медицина. Історія назв / Ганна Дидик-Меуш. - Л.: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2008. - 400 с.; **2.** Історія української мови. Лексика і фразеологія/ В.О.Винник, В.Й. Горобець, В.Л.Карпова [та ін.] / Відповід. ред. В.М. Русанівський. - К.: Наук. думка, 1983. - 743 с.; **3.** *Кашуба М.* Києво-Могилянська академія в українській духовній культурі / Марія Кашуба // Україна XVII століття: суспільство, філософія, культура. Зб. праць на пошану пам'яті професора Валерії Михайлівни Нічик / Ред.-упоряд.: Л.Довга,

Н.Яковенко. - К.: Критика, 2005. – С. 68-72; **4.** *Матвієнко А.М.* Передмова // Волинські грамоти XVI ст. / Упорядн. В.Б.Задорожний, А.М.Матвієнко. – К.: Наук. думка, 1995. – С. 5 – 16; **5.** Нариси з морфології старослов'янської мови східнослов'янських пам'яток XI – XIII ст./ [Арполенко І.А., Козирєва З.І., Лиса Г.І., Симонова К.С. та ін.] –К.: Вид. Дім Дмитра Бураго, 2008. – 191 с.; **6.** *Півторак Г.П.* Формування і діалектна диференціація давньоруської мови (Історико-фонетичний нарис) // Г.П.Півторак. - К.: Наук.думка, 1988. - 278 с.; **7.** *Шевельов Ю. В.* Історична фонологія української мови / Юрій Шевельов – Х.: Акта, 2002. – 1054 с.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ:

Проблемата Проблѣмата сирѣчь гананія или совопрощѣнія различная. От книг Вєликого Філософа Арістотеля и иных м(у)дрых. – Рукоп. ЦНБВ, Ш. І, 5483.

Назаренко Л.Ю. (Київ, Україна)

Літературна мова versus розмовна мова у мовленні чеських політиків

У статті розглядається проблема взаємовідносин двох мовних систем чеської національної мови – літературної і побутово-розмовної мови, які вступають у відношення додаткової дистрибуції. Приділяється увага прагматичному ефекту розмовних елементів у мовленні чеських політиків, різним комунікативним тактикам у політичному дискурсі.
Ключові слова: *літературна мова, побутово-розмовна мова, політична комунікація, експресивність, прагматичний.*

В статье рассматривается проблема взаимоотношения двух языковых систем чешского национального языка - литературного и обиходно-разговорного языка, которые вступают в отношения дополнительной дистрибуции. Уделяется внимание прагматическому эффекту разговорных элементов в речи чешских политиков, различным коммуникативным тактикам в политическом дискурсе.
Ключевые слова*: литературный язык, обиходно-разговорный язык, политическая коммуникация, экспрессивность, прагматический.*

The opposition standard language / substandard language is investigated in the article. The use of substandard language elements, pragmatical potential of colloquial lexicon in speech of Czech politicians and influence of various speech tactics on the recipients are considered.
Key words*: standard language, substandard language, politics, expressivity, pragmatics.*

Сучасна наука виявляє інтерес до різних аспектів політичного життя суспільства, у тому числі й до проблем, пов'язаних з мовою політики. Передусім це зумовлено масштабним зростанням впливу засобів масової інформації, які стають провідником політичної влади, знаряддям маніпулятивного впливу на маси. Політична комунікація – це мовна діяльність, яка спрямована на пропаганду політичних поглядів, ідеологічний вплив на громадян країни та спонукання їх до політичних дій. Її головною